

UKA2015/7.3

Naaja H. Nathanielsen

2016-mut aningaasanut inatsisissatut siunnersuut.

(Aningaasaqarnermut Aatsitassanullu Naalakkersuisoq)

Aningaasanut inatsisissami kisitsisit piviusorsiortuunissaat Inuit Ataqatigiit pingaarnertut suliniutitta piviusunngortinneqarnissaat aallaqqaammulli sorsuutigisimavagut. Uagut tunngaviumik paasinnittaaserput naapertorlugu siunissami siuariartortitsinissamut inunnik isumaginninneq qitiulluinnarpoq. Susassaqarfiup taassuma iluarsiviginissaa apeqquataalluinnartuuvoq. Ullumikkorniit innuttaasut amerlanerungaartut naligiittumik ataatsimoorfimminniissaat pisariaqarpoq. Avataaniit isiginnaaginnartut amerlavallaaqaat. Ataatsimoorfimi tamakkiisumik peqataasinnaanngitsut. Tamanna ajorpoq akuersaarneqarsinnaananilu, pingaarnersiunitsinnilu salliutitanut ilaasariaqarluni.

Inunnik isumaginninnermi sullissisut ikiorserlugit

Taamaattumilluuna isumaginninnermik sullissisut suliassanik amerlanerpaaffiliinissamut tunngatillugu sorsuuteqarsimaqisugut. Taamatut iliornissaq eqqortutuaasutut isigivarput. Ullumikkut innuttaasut avataaniinnassanerlutik imaluunniit ataatsimoorfimiissanerlutik qinigaqarnissaminnut tapersersorneqarnek ajorput. Isumaginninnermillu sullissisut suliassarpassuaqarlutik stressertarput. Suliassat naammaginartumik naammassineqarnissaannut sullissisut suliassaasa amerlanerpaaffissaannik aalajangiinissamut qununitsinni nappaalanerit pilersarput. Maluginiarneqartariaqarpoq siunnersuutitta suliarineqarnerata nalaani 2016-imi aningaasartuutaassanngimmat. Naalakkersuisutta taamaallaat imaalillugu allassimasoqaaqaat, tassa suliassanik amerlanerpaaaffiliinissamik aalajangiisoqassanersoq eqqarsaatersorfigineqassasoq. Taamatut oqaasertaliineq sanngiippallaarujussuaqaaq. Soorunami suliassanik amerlanerpaaffissaliineq naapertuuttuussaaq. Taamaattumillu Inatsisartuni partiit amerlanerit allannguutissamik siunnersuutitsinnik tapersersuinissaat neriuutigivarput.

Amerlanerit kivitseqataasinnaapput

Qassiinik oqaatigineqartareerpoq, tassalu nunatsinni inuit, pingaartumillu meeqqat inuusuttullu pisuussutini pingaarnersaasut. Peqatigitillugulu meeqqat atuarfiisa angusarissaartitsinnginneratat ersarivissumik paasivarput. Ulluni makkunanerpiaq meeqqat atuarfiat pillugu tusagassiutitigut assortuuttoqarpoq. Ilinniartitsisut, pisortat, Naalakkersuisut, kommunit, Ilinniarfissuaq, Inerisaavik, angajoqqaallu inuuniarnikkut ajornartorsiutillit, ajornerpaamillu – atuartut – upissunneqarput. Inuit Ataqatigiinniit assortuunneq piaartumik unitsequarput. Inersimasut tamarmiullutik akisussaaffeqarnerat nassuerutigisariaqarparput. Meeqqalli tamatumunnga akisussaaffeqanngillat. Meeqqat inersimasut pissusilersuutaannik ilaarsiinnartarput. Inersimasuusugut uagut killiliisarutta, immitsinnullu ajunngitsumik pilluta suliatinnik pimoorussaqaqarluartarutta, taava meeqqat malissavaatigut.

Maluginiarparput Naalakkersuisut Piareersarfimmut aningaasaleereernerup saniatigut 23 millioninik aningaasaleeqqinniartut. Piareersarfiit sulinerisa pisariaqartuunerat qularutissaanngilaq. Tamannali naammangilaq, kisimiillutillu suliassaq naammassisinnaanngilaat. Nunatsinnimi sumiiffinni tamani inuusuttut meeqqat atuarfianneersut tamarmik Piareersarfimmiinnissaminnut periarfissaqanngillat. Taamaattumilluuna Piareersarfiup 18 millioniinnarnik ilassuteqarfigineqarnissaa, tassa 23 millioniunngitsunik, siunnersuutigigipput. Taava 5 millionit sipaarneqartut efterskolenut, højskolenut, namminersortutullu inunnik isumaginninnikkut suliaqartunut atorpeqarsinnaassapput, soorlu Timi Asimimut assigisaanullu inuusuttunik sullissiviusunut. Tamatumalu saniatigut piginnaasatigut inerisaanermut pikkorissarnernit 3 millionit tiguneqarnissaat siunnersuutigivarput, assigingusunut atorpeqartussatut. Taamaasillutalu efterskolet, højskolet namminersortutullu inunnik isumaginninnikkut suliaqartut katillugit 8 millioninik atugassissinnaavagut. Aningaasat taakkua aningaasanut inatsimmi annikitsuinnaapput. Sumiiffinnullu inuusuttunullu naapertuuttumik tapersorsorneqarlutik inuunermut appakaattussanut apeqqutaassaqaat. Inatsisartuni partiit allat Piareersarfiit saniatigut inuusuttunik suliaqarfigineqarnissaannut kissaateqarnitsinnut paasinnilluassasut qularutiginngilarput. Taamaattumillu allannguutissatut siunnersuutitsinni siunertamut tassunga 8 millioninik atugassiiniarnitsinnut Inatsisartuni amerlanerussuteqartut tapersiissasut neriuutigarput.

8 millionit "angernerup" "naaggaarnerullu" akornanniittut

Inuit Ataqatigiit oqariartuutaat ersarippoq: Efterskolenut, højskolenut, namminersortutullu inunnik isumaginninnikkut suliaqartunut atugassiisumik allannguutissatut siunnersuuterput amerlanerussuteqartut akuersaarpassuk, taamatullu 2016-mi atuutilersussamik isumaginninnermi sullissisut suliassaannik ersarissumik amerlanerpaaffiliigutta – taava aningaasanut inatsimmut akuerseqataassaagut.

Taamaasilluta aningaasanut inatsimmut 100 procentimik tapersingikkaluakkatsinnut akuersaarnissatsinnut piareersimavugut. Akisussaaqatarusukkatta kiisalu isumaginninnikkut nukittorsaanissaq pingaartikkatsigu tamatumunnga piareersimavugut. Taamaangippat amerlanerit suliffeqalernissaannik ilinniagaqarnissaannillu, amerlanerit imigassartorunnaarnissaannik ikiaroorunnaarnissaannillu amerlanerillu inuiaqatigiinni ineriartortitsinermit peqataanissaannik oqalunnerit isumaqassanngillat. Tassami pitsaanngitsumik kingornuttaassinerit kipitineqarnissaannik oqaluinnarnata – kisiannili sullissisut, kommunit, meeqqat inuusuttullu pisariaqartitaannik sakkussaliinissarput pisariaqartinneqarput.

Nersualaarinninnissaq pissusissamisoorpoq

Aningaasanut inatsimmi iluarinngisagut tikitsinnagit iliuutsit nutaat ukua nersualaarutigerusuppagut:

Naalackersuisut pinaveersaartitsinermit kommunenilu annertunerusumik nakkutiginninnissamut aningaasanik amerlanerit immikkoortitsinerat tapersersornaqaaq. Iliuutsit taakkua tamakkiisumik tapersersorpagut.

Aamma Naalackersuisut neqinut orsussamullu akitsuuteqartitsinissamut isornartorsiuisunut tusarnaarlutik siunnersuummik atorunnaarsitsinerat assut nuannaarutigaarput.

Tunumi takornariaqarnermit aningaasassanik nassaartoqarmat pitsaasuvoq, upernaarmannalu Visit Greenlandimut 1,6 millionit aningaasaliissutaareersimasut attanneqaannarnissaannut Inatsisartut aalajangiinerannut Naalackersuisut ataqqinninnerat pitsaasuvoq. Aningaasanut inatsisissani aggersuni aalajangiinerit tamakka ataqqineqartarnissaat naatsorsuutigaarput.

ICC-mut sipaarutaaniartut utertinneqarmata assorujussuaq naammagisimaarinnippugut. ICC-p sulineranut apeqqutaaqisumik aningaasanut inatsimmi aningaasat atugassat ilaneqalaarnerinut Naalackersuisut kiisami iluatsitsimmata pitsaasuvoq.

Taamaattumik aningaasanut inatsit pitsaasortaqarpoq, partiillu Naalackersuisullu tamatumunnga nersualaarutariaqarpoq. Isumarpulli naapertorlugu aamma killup tungaanut ingerlasoqarpoq.

Aaqinneqartariaqartut...

Naalakkersuisooqatigiit tusagassiutinut politikkiat nuannarinngilarput. Tusagassiutinulli tapiissummut atatillugu allannguutissatut siunnersuutitta Inatsisartunit tapersorsorneqarneratigut tusagassiuutinut politikki pitsanngortinneqarsinnaavoq. Siunissami tusagassiutinut tapiissummut konto ataasiinnaassasoq siunnersuutigaarput. Aningaasallu taakkua allatigut nuna tamakkerlugu saqqummersartunit kalaallisullu ilanngullugit allanneqartartunit tamanit qinnuteqarfigineqarsinnaassapput. Inatsisartuni partiinit amerlanerussuteqartuniit oqariartuutigineqartumiit taamatut siunnersuuteqarneq naapertuunnerusutut isigaarput.

Aaqqissuusseqqinnissat pilersaarutigineqartut kingunissaannik Naalakkersuisunik isumaqatigiarnitsinni pitsaannerusunik naatsorsuusiortoqarnissanik misissueqqissaartoqarnissanillu piumasaqarnerput paasilluarneqarsimagaluarpoq. Aamma gruppit kattuffiillu attuumassuteqartut siusinnerusukkut peqataatinneqartarnissaannut kissaateqarnerput paasilluarneqaralarpoq. Neriuppugut taakkua 2016-mi piviusunngortinneqassasut – taamaanngippammi inuiaqatigiinnut sakkortuumik eqquissapput.

Uagutsinni kisitsisit piviusorsioruunissaat kiisalu aaqqissuusseqqinnerit inuiaqatigiinnut iluaqutaanissaat apeqqutaapput. Inuit Ataqatigiinniit aaqqissuusseqqinnerit aningaasanut inatsimmi sammineqarnerisa assut amigaateqarnerannik isumaqarnermut isertorsimangilarput. Tamannalu pissutigalugu utoqqalinersiutinut aamma siusinaartumik soraarnerussutisiaqarnermut aaqqissuusseqqinnerit itigartissimavagut. Taamaattumilluuna ukiuni aggersuni aaqqissuusseqqinnernut pilersaarutinut atatillugu ernummateqartugut.

Ernummatigisagut marluupput: naatsorsuutit innuttaasunullu kingunissaat. Isumaqaarpugut naatsorsuutit amigaateqartut kattuffiillu attuumassuteqartut ilanngussitinnagit suliarineqarsimasut. Kattuffiit pilersaarutinik ataasiaannarlugit oqaluttuullugit ataatsimeeqatigineri naammanngilaq. Tamanna suleqatigiinnerunngilaq. Aaqqissuusseqqinnerit pisariaqarput. Maannakkorpiarli nunap karsiani putunik milissuutigineqaannartutut isikkoqarput. Inuit 1000-t inunnut ikiorsiissutinit kaanngartinnissaannik, inuusuttullu 1000-t ilinniagaqalersinnissaannik kiisalu inuit 1000-t aatsitassarsiorfinni sulisinneqalernisaannik oqaannarnissaq ajornanngesaaq – eqqaamasariaqarporli iliuuseqarnissaq oqaannarnermiit ajornarnerummat. Atornerluisuugaanni inuusaatsimik allannguinnissaq imaluunniit meeqqat atuarfiannit amigartumik ilinniagaqarsimagaanni imaluunniit suliffissaq pillugu ungasissumut nuussagaanni ajornaatsuunngillat. Tamakkua inuttut annertuumik ineriartornissamik

pisariaqartitsipput. Innuttaasut aqqissuusseqqinnernut nukinnik qanoq annertutigisunik atuinissaannut naalakkersuisooqatigiinniit ataqqinninnerusoqartariaqarpoq. Kisitsisit kisimik pineqanngillat, inuinkua pineqartut.

Aqqissuusseqqinnerit qanoq isumaqarnerat Inuit Ataqatigiinnut erseqqilluinnarpoq: Naligiinnginneq annertusiartortoq atorunnaarsissavarput tamannalu politikikkut suleqatigiinnikkut, katuffinnik, kommunenik innuttaasunillu piviusumik suleqateqarnikkut pissaaq.

Inunnik isumaginninnerup, akileraartarnerup ineqarnerullu tungaasigut anguniakkanut politikikkut eqqartuinissanut kissaateqarnerput oqaatigeqqissavarput. Sukkulluunniit ataatsimeeqatigiinnissanut piareersimavugut.

Akitsuutitut tunngatillugu akuersaarsinnaanerput erseqqissassavarput. Taamaattorli akitsuutitut nunatta karsiani putup qanoq annertutigisup milinnissaanut akitsuutit annertussusissaanik aalajangiisarneq akuersaanngilarput. Tamanna naapertuuttuunngilaq. Aamma inatsisinik suliaqarnerup tamanut ammasumik iluamik tusarniaasitseqqaarani pisarnera naapertuuttuunngilaq. Taamaattumilluuna ataatsimiinnermi matumani akitsuutit ilaannik akuersilluta ilaannik itigartitsisugut. Sinerissap qanittuani qaleralinniarnermi akitsuut nutaaq itigartipparput, tamannalu akitsuutip tuaviuussaananeramik equngasumillu eqquisussaananeramik patsiseqarpoq. Tamanna uagut politikkerinngilarput.

Nukissiutit mingutsitsinngitsut pitsaasuupput

Isumaqatigiinniarnermi Inuit Ataqatigiinniit nukissiutitut mingutsitsinngitsunut aningaasaliinissat inuiaqatigiinnut isumaqarluarnerat tikkuarsimavarput. Suliffissaqartitsissaaq, avatangiisinut iluaqutaassaaq nunattalu eqqiluitsutut tusaamaneqarnera iluaquserneqassaaq. Maluginiarparput ukiup tullianut aningaasanut inatsimmut atatillugu Naalakkersuisut Qorlortorsuarmit erngup nukinganik nukissiorfiup annertusineqarnissaanik pingaartitsinissaaq qinersimagaat. Nukissiutitut mingutsitsinngitsunut sulit aningaasalersuinerit nuannaarutigaaq, taamaattorli illoqarfiit nunaqarfiillu allat nukissiutitaarnissaat uagut toqqarsimagaluarparput. Taamaattumillu Qasigianguani, Aasianni Nanortalimmilu erngup nukinganik nukissiuutiliornissanut pilersaarutit qaquguugaluarnersumut kinguartinneqarneri, illoqarfinnullu nunaqarfinnullu sulit orsussanik atuiiffiusunut nukinnik mingunngitsunik atuilernissamut ersarinnerusumik sulit pilersaaruteqartoqannginnera uggoraagut. Isumaqarpugut erngup nukingata saniatigut allatigut nukissiuutiliornissamut sumiiffinni taakkunanani periarfissaqartoq, taamatullu avataaniit aningaasaliisoqarnissaanut suleqatigiinnissamut periarfissaqartoq. Naalakkersuisooqatigiit avatangiisinut politikkimikkut anguniakkanik ersarissunik

amigaateqarput, taamatullu mingunnangitsumik nukissiuutinut nuunnissap pitsaaqutaanut naalakkersuisooqatigiit akuersaangitsutut isikkoqarput.

Qorlortorsuarmi erngup nukinga atorlugu nukissiuummut atatillugu maluginiarparput upernaq Naalakkersuisut erngup nukinganik nukissiuutinut misissuisitsisimanerannit nalunaarutiminni allattut, Qorlortorsuarmi erngup nukinganik nukissiuutip annertusineratigut Tanbreezip aatsitassarsiornera iluaquserneqassasoq. Ukiarmani Naalakkersuisut allapput sumiiffimmi tassani aatsitassarsiorsinnaaneq assut nalorninaateqartoq, taamaattumillu erngup nukinganik nukissiorfimmiit aatsitassarsiornermut pilersuisinnaanermut tunngatillugu nalorninaateqartoq.

Inuit Ataqaatigiinniit aatsitassarsiornermik ingerlassat nukinnik mingunnangitsunik sapinngisamik annerpaamik atuinissat isumagilluinnarparput. Taamaattorli upernaami nalunaarummi Naalakkersuisut aatsitassarsiornermik nukimmik atugaannik inuiaqatigiinnit akiliisitsinialersaernerat tupigusuutigaarput. Aatsitassarsiornermik ingerlassallit tamanna namminneq akilissannginneramikku? Piviusunnungussappallu Qorlortorsuarmi nukimmik atunngitsuukkamik GME-p aatsitassarsiornermini atuisinnaanera Naalakkersuisunit isumagineqarnerpa? Oqaaseqaatini naggataarutaasuni Naalakkersuisup tamatuma oqaaseqarfiginissaanik kissaateqarpugut.

Attaveqarneq

Qanittukkut naalakkersuisooqatigiit aningaasanut inatsimmut isumaqatigiissummik atsioqatigiipput. Maluginiarsimavarpummi naalakkersuisooqatigiit aningaasanut inatsisissap Inatsisartuniit isumaqatigiinniutigineqannginnerani isumaqatigiissutigereernissaanik pisariaqartitsisimasut. Tamanna sanngiissuteqarnertut isigaarput, tassami aningaasanut inatsisissap pingajussaaneerineqannginnerani taamatut allakkatigut imminnut pisussuuffilernerat akunnerminni imminnut nalornissuteqarnerannik takutitsisuuvoq.

Tupaallaatiginerpaasarpulli tassaavoq tusagassiutitigut nalunaarumminni allassimammassuk naalakkersuisooqatigiit ullumikkut pingajussaaneerinninnginnerminni attaveqarnermut tunngasunut aningaasaliinissanut isumaqatigiissuteqareerniarsimasut. Ila tamanna tupannarluinnarpoq. Kingullermik Inatsisartuni mittarfissanut siunnersuut oqallisigineqarmalli ullut arfineq-pingasuinnaat qaangiupput. Naalakkersuisut siunnersuutaat assigiinngissitaartumik tiguneqarpoq, sanaartornermullu ataatsimiititaliamit siunnersuummut isumaliutissiissut suli saqqummiunneqanngilaq.

Attaveqarnermut aningaasaliissutissat nunap attaveqarnikkut atugaanut aningaasaqarneranullu ukiorpassuarni sunniuteqartussaapput. Nunamilu maani

sumiiffinni arlalinni suli teknikkikkut misissuisoqarpoq. Taamaattumik sanaartortoqassanersoq qaqugulu tamanna pissanersoq suliluunniit aalajangiisoqanngitsoq Naalackersuisooqatigiit aningaasaliinissanut isumaqatigiissusiornissaat tupinnarluinnartuuvoq. Allaallu sanaartugassat arlaannaannulluunniit suli naatsorsuutininik Inatsisartunut suli saqqummiussisoqanngitsoq. Inuit Ataqaatigiinniit suliassanut suli ilisimanngisatsinnut aningaasanik illikartitsinissaq pegataaffigisinnaangilarput – tamanna akisussaaffeqartumik politikkeqarfiunngilaq. Taamaattumik attaveqarnermut aningaasaliissutissanut tunngatillugu silittumik isumaqatigiittoqarnissaanik Naalackersuisut neriorsuisimanerat neriuuteqarfigaarput. Erseqqissaqqissavarput sukulluunniit ataatsimeeqatigineqarnissatsinnut piareersimagatta.

Amigartooruteqarnissaq

Taakkartugassagut kingullit aaqqissuussamik amigartooruteqarnissamut naalackersuisooqatigiillu missingersuutaannut sunniuteqartumut tunngasuuvoq. Ukiunut missingersuutininik naatsorsuiffiusunut sinneqartooruteqarnissamik naatsorsuutiginninnerup ilumut piviusorsiortuuneranik suli qularuteqarpugut. Sipaarfissanik akitsuutinillu nutaanik suli ujartuiuarsinnarneq, taamatullu nunap aningaasaqarnikkut piffissaq ungasissoq eqqarsaatigalugu qulakkeerqarnissaanut piffissamik annikitsuinnarmik atuineq isumakulunnartippagut. Tamanna ilaatigut inunnik isumaginninnikkut meeqqallu atuarfianni pitsanngorsaanikkut pisussatut takorloorneqarpoq.

Ilisimavarput 2017-imut aningaasanut inatsit qanittukku aallartinneqartussaasoq, amigartoorutissallu annertuut taakkuusussaapput aallussassagut. Inuiaqatigiit aningaasaataannik qanoq atuinerput qimerloortariaqarparput. Ukiuni makkunani sanaartukkanut annertoorsuarnut inuiaqatigiit akiligassaannut piffissaq atorqarpoq. Aningaasarsiat pisissutaasinnaanerisa annikilliarturnerat, akitsuutit nutaat takkussuunnerat, soraarnerussutisiaqarnermi aaqqissuusseqqinneq innaallagissamut/imermut klassarnermullu akit annertusiartortut misigaagut. Ajornartorsiutinut takkuttussanut piareersimanissatsinni poliPolitikkitsigut oqaloqatigiittariaqarpugut. Innuttaasut inuunerminni atugaat iliuuseqarnissamullu periarfissaat pineqarput.

Maannakkorpiaq aningaasanut inatsimmut akuersissanerluta imaluunniit naaggaassanerluta Inuit Ataqaatigiinniit suli oqaatigisinnaangilarput. Pineqartup oqallisigineqarnerata naggataatungaani taasisitsinissaq utaqqimaartariaqarparput. Uteqqissavarput efterskolenut, højskolenut, namminersorlutillu isumaginninnikkut suliniutinut amerlanerussuteqartut aningaasaleqqinnissanut akuersissappata, kiisalu

sullissisut suliassatigut tigummisinnaasaannik amerlanerpaaffilerneqarpata, taava akuersilluta taasissagatta. Taamaanngippat naaggaassaagut, kingunitsiannguagullu 2017-imut aningaasanut inatsimmut sulineq pisarnitsitut pimoorussitigaluta aallartissavarput.